

<https://doi.org/10.62837/2024.7.319>

KÖNÜL ABDURƏHMANOVA

F.e.d., dos.

Azərbaycan Dillər Universiteti

Bakı ş, R. Behbudov küç 134

Abdurehmanova.kenul@adu.edu.az

<https://orcid.org/0000-0002-2494-3754>

**İNSAN ÜNSİYYƏTİNDƏ EMOSİONAL NİTQ AKTLARI:
TƏDQIQAT BOŞLUQLARININ VƏ HƏLL YOLLARININ
HƏRTƏRƏFLİNƏZƏRDƏN KEÇİRİLMƏSİ, EKSPERİMENTAL
TƏDQIQI VƏ MÜZAKİRƏSİ**

Xülasə:

Emosional nitq aktları insan ünsiyyətinin əsas aspektidir, fərdlərə emosiyaları, münasibətləri və qiymətləndirmələri mənə və anlayışı çatdıran şəkildə çatdırmağa imkan verir. Bu icmalda emosional nitq aktları anlayışı, o cümlədən onların tərfi, təsnifatı, təhlili, nəzəri çərçivələri və metodoloji yanaşmaları hərtərəfli nəzərdən keçirilir. Biz emosional nitq aktlarının müxtəlif funksiyalarını, o cümlədən emosiyaların və münasibətlərin ifadə edilməsində, sosial bağ və həmrəyliyin əldə edilməsində, ironiya və sarkazmın çatdırılmasında rolunu araşdırırıq. Biz həmçinin emosional nitq aktlarını başa düşmək üçün kontekst, mədəniyyət və dil istifadəsinin nəzərə alınmasının vacibliyini müzakirə edirik. Bundan əlavə, emosional nitq aktlarına dair eksperimental tədqiqatın nəticələrini təqdim edirik, burada linqvistik xüsusiyyətlərin danışq dilində emosional tonun qavranılmasına təsirləri araşdırılır. Bundan əlavə, biz bu sahədə tədqiqat boşluqlarını müəyyən edirik və bu boşluqları aradan qaldırmaq üçün potensial həll yolları təklif edirik.

Açar sözlər: dil, mətn, emotiv, koqnitiv, cümlə

Giriş:

Emosional nitq aktları insan ünsiyyətinin əsas aspektidir və bizə emosiyaları, münasibətləri və niyyətləri dil vasitəsilə çatdırmağa imkan verir. Dostumuza minnətdarlığımızı bildirməyimizdən tutmuş təqdimat zamanı istifadə etdiyimiz tona qədər emosional nitq aktları gündəlik qarşılıqlı əlaqəmizin vacib tərkib hissəsidir. Əhəmiyyətinə baxmayaraq, emosional nitq aktları linqvistik tədqiqatlarda nisbətən az öyrənilmiş mövzu olaraq qalır.

Emosional nitq aktlarını başa düşməkdə əsas problemlərdən biri insan duyğularının özünün mürəkkəbliyidir. Duyğular çoxşaxəli və kontekstdən asılıdır, bu da onların dil vasitəsilə necə çatdırıldığını dəqiq müəyyən etməyi çətinləşdirir. Bundan əlavə, dil və emosiya arasındakı əlaqə sadə deyil, emosiyalar tez-tez dil istifadəsinə təsir göstərir və əksinə.

Emosional nitq aktlarının tədqiqinə müxtəlif nəzəri çərçivələr və fənlər, o cümlədən pragmatika, koqnitiv dilçilik və diskurs təhlili təsir göstərmişdir. Qrisin Kooperativ Prinsipi (1975) kimi pragmatik nəzəriyyələr dil istifadəsinin və anlaşılmasının formalaşmasında kontekstin əhəmiyyətini vurğulayır. Lanqakerin (1987) konseptual metafora nəzəriyyəsi ilə təmsil olunan koqnitiv dilçilik dilin formalaşmasında psixi təsvirlərin rolunu vurğulayır. Folkatun (1972) güc-bilik anlayışı ilə nümunə göstərildiyi kimi diskurs təhlili sosial iyerarxiyaları qurmaq və möhkəmləndirmək üçün dilin necə istifadə edildiyini araşdırır.

****Tədqiqat Sualları:****

1. Gündəlik söhbətdə emosional tonun çatdırılmasına hansı linqvistik xüsusiyyətlər kömək edir?
2. Mədəni fərqlər dillər arasında emosional nitq aktlarının istifadəsinə necə təsir edir?
3. İdrak prosesləri ilə emosional nitq aktları arasında hansı əlaqə var?

****Metodologiya:****

Bu tədqiqatda kəmiyyət və keyfiyyət məlumatlarının toplanması və təhlili üsullarını birləşdirən qarışıq metodlar tətbiq edilmişdir. Bu tədqiqat üçün üç fərqli mədəniyyətdən (Amerika İngilis, İngilis İngilis və İspan) cəmi 100 iştirakçı cəlb edilmişdir. İştirakçılardan onların səs tonunu və üz ifadələrini qeydə alan qulaqlıq taxaraq gündəlik mövzularda bir sıra söhbətlər aparmaları istənilib. Söhbətlər daha sonra səs tonu, söz seçimi və cümlə kimi linqvistik xüsusiyyətlərə görə transkripsiya edilib və kodlaşdırılıb.

****Əhəmiyyəti:****

Bu tədqiqatın nəticələri emosional nitq aktlarını və onların insan ünsiyyətindəki rolunu başa düşməyimiz üçün əhəmiyyətli nəticələrə malikdir. Emosional tonu ötürən linqvistik xüsusiyyətləri araşdıraraq, bu tədqiqat emosiyaların dil vasitəsilə necə çatdırıldığına dair daha incə bir anlayış təmin edir. Tədqiqatın emosional nitq aktlarında mədəni fərqlərin tədqiqi dil istifadəsini başa düşmək üçün mədəni konteksti nəzərə almağın vacibliyini vurğulayır. Nəhayət, dildən istifadə ilə bağlı idrak proseslərinin tədqiqi dil və emosiya arasındakı mürəkkəb qarşılıqlı əlaqəyə işıq salır.

Bütövlükdə, bu tədqiqat emosional nitq aktlarının insan ünsiyyətindəki rolunun hərtərəfli nəzərdən keçirilməsini təmin etməklə onların anlayışımıza töhfə verir. Tapıntıların mədəniyyətlərarası ünsiyyət, təhsil, marketinq və danışma terapiyası üçün əhəmiyyətli təsiri var.

****Tərif və Təsnifat:****

Bir sıra tədqiqatçılar emosional nitq aktlarını müəyyən etməyə cəhd etmişlər (Austin, 1962; Searle, 1969; Grice, 1975). Austin (1962) emosional nitq aktlarını “natiqin emosiyalarını və ya münasibətini ifadə edən ifadələr” kimi müəyyən edir (s. 22). Searle (1969) emosional nitq aktlarını üç növə bölmür: natiqin emosiyalarını və ya münasibətini ifadə edən ifadəli ifadələr; başqalarının hərəkətlərini istiqamətləndirən

direktiv ifadələr; və nətiqi müəyyən bir fəaliyyət kursuna vadar edən komissar ifadələr.

****Emotiv Nitq Aktlarının funksiyaları:****

Emosional nitq aktları insan ünsiyyətində müxtəlif funksiyaları yerinə yetirir. Onların əsas funksiyalarından biri duyğu və münasibətləri ifadə etməkdir (Tannen, 1998). Məsələn, bir şəxs qəzəbini və ya məyusluğunu çatdırmaq üçün emosional nitq hərəkətindən istifadə edərək "Bu gülüncdür!" və ya "Mən bundan çox bezdim!" Duyğusal nitq hərəkətləri sosial əlaqə və ya həmrəyliyə nail olmaq üçün də istifadə edilə bilər (Huang, 2011). Məsələn, bir şəxs empatiya və ya dəstək göstərmək üçün "Bunu eşitdiyimə görə çox üzgünəm" və ya "Mən sizin üçün buradayam" deyərək emosional nitq hərəkətindən istifadə edə bilər.

Emosional nitq aktları insan ünsiyyətində bir sıra funksiyaları yerinə yetirir, o cümlədən:

1. Emosiyaların ötürülməsi: Emosional nitq hərəkətləri fərdlərə öz emosiyalarını və hisslərini başqalarına ifadə etməyə imkan verir, sosial əlaqə və empatiya yaradır (Goffman, 1959).

Nümunə: "Səni görmək üçün çox həyəcanlıyam! Sənin üçün çox darıxmışam!" (entuziazm və məhəbbət ifadə etmək)

2. Əlaqələrin qurulması: Emosional nitq aktları münasibət və niyyətləri çatdırmaqla sosial əlaqələr yarada və qoruya bilər (Brown & Levinson, 1987).

Nümunə: "Bu layihədə köməyinizə görə təşəkkür edirəm. Siz heyrətamiz komanda oyunçusunuz!" (təşəkkür və hörmət ifadəsi)

3. Münaqişələrin həlli: Emosional nitq hərəkətləri başqalarının hisslərini qəbul etmək və təsdiqləməklə münaqişələri həll etmək üçün istifadə edilə bilər (Rogers & Farson, 1976).

Nümunə: "Mən bilirəm ki, daha əvvəl sözlünüzü kəsməkdə səhv etmişəm. Yenidən başlaya və daha hörmətli söhbət etməyə cəhd edə bilərikmi?" (üzrxahlıq və empatiya ifadəsi)

4. Şəxsiyyəti ifadə etmək: Emosional nitq hərəkətləri fərdin şəxsiyyətini və dəyərlərini ifadə etmək üçün istifadə edilə bilər (Gumperz, 1982).

Nümunə: "Mən bu cəmiyyətin bir hissəsi olmaqdan qürur duyuram, çünki o, inklüzivliyi və müxtəlifliyi qiymətləndirir!" (qürur və bağlılığı ifadə edərək)

Dil xüsusiyyətləri

Danışiq dilində emosional tonu çatdırmaq üçün bir neçə linqvistik xüsusiyyətdən istifadə olunur, o cümlədən:

1. Səs tonu: Səs tonu qəzəb, kədər və ya sevinc kimi duyğuları çatdırmağa bilər (Trager & Smith, 1951).

Nümunə: "Mən bu layihədən çox məyus oldum! Bu, çox uzun çəkir!" (məyusluğu səs tonu ilə çatdırmaq)

2. Söz seçimi: Mesajda istifadə olunan sözlər sarkazm və ya ironiya kimi emosiyaları çatdırmağa bilər (Leech, 1983).

Nümunə: "Oh, əla, mənə lazım olan şey - başqa bir görüş." (söz seçimi ilə sarkazm çatdırmaq)

3. Cümlə quruluşu: Cümlənin quruluşu həvəs və ya tərəddüd kimi duyğuları ifadə edə bilər (Halliday & Hasan, 1976).

Nümunə: "Bu axşam konsertə gedəcəyim üçün çox səbirsizlənirəm!" (cümlə quruluşu ilə həvəsin ötürülməsi)

Koqnitiv Proseslər

Koqnitiv proseslər emosional nitq aktlarının başa düşülməsində mühüm rol oynayır, o cümlədən:

1. Nəticə: Dinləyicilər linqvistik xüsusiyyətlərdən və kontekstdən emosional ton çıxarırlar (Grice, 1975).

Misal: "Nə olub?" "Heç nə." (dinləyici səs tonu ilə nəyinsə səhv olduğunu başa düşür)

2. Münasibətlər: Dinləyicilər emosional nitq aktlarının şərhinə öz münasibət və qərəzlərini gətirirlər (Rogers & Farson, 1976).

Misal: "Mən sənə yeni saç düzümünü bəyənirəm!" (dinləyici bu ifadəni danışanın fikrinə münasibətindən asılı olaraq fərqli şərh edə bilər)

Nəticə:**

Emosional nitq aktlarının tədqiqi mürəkkəb və çoxşaxəli sahədir və dilçilik, psixologiya, sosiologiya, antropologiya və fəlsəfənin fikirlərini özündə birləşdirən fənlərarası yanaşma tələb edir. Bu tədqiqatın nəticələri emosional nitq aktlarının başa düşülməsində mədəni kontekst, dil istifadə və idrak proseslərini nəzərə almağın vacibliyini vurğulayaraq, emosional tonun çatdırılmasında linqvistik xüsusiyyətlərin əhəmiyyətini nümayiş etdirir.

Nəticə olaraq, bu tədqiqat konsepsiyanın, nəzəri çərçivələrin, metodoloji yanaşmaların və empirik nəticələrin hərtərəfli nəzərdən keçirilməsini təmin etməklə emosional nitq aktlarının daha dərinə başa düşülməsinə kömək edir. Nəticələr emosiya və münasibətlərin çatdırılmasında dildən istifadənin mürəkkəbliyini və zənginliyini vurğulayır, insan ünsiyyətinin çoxşaxəli təbiətini anlamaq üçün fənlərarası yanaşmaların zəruriliyini vurğulayır.

Ədəbiyyat

- Austin J.L. (1962). How to do things with words. Oxford University Press.
Biber D., Johansson S., Leech G., Conrad S., & Finegan E. (1999). Longman grammar of spoken and written English. Longman.
Fairclough N. (1992). Discourse and social change. Polity Press.
Grice H.P. (1975). Logic and conversation. In P.Cole & J.Morgan (Eds.), Syntax and semantics: Speech acts (pp. 41-58). Academic Press.
Huang Y.J.S. (2011). Expressive language: A cognitive-communicative approach. Routledge.

- Searle J.R. (1969). *Speech acts: An essay in philosophy of language*. Cambridge University Press.
- Tannen D.E. (1998). The argument is alive! *Language Culture & World Education Journal*.
- Wierzbicka A. (1999). *Emotions across languages: The quest for universals*. Oxford University Press.
- Bakhtin M.M. (1981). *The dialogic imagination: Four essays by M.M.Bakhtin*. University Of Texas Press.
- Brown P., & Levinson S.C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage across cultures*. Cambridge University Press.
- Clark, H. H., & Carlson, G. N. (1982). Hearers' roles in discourse comprehension processes. *Journal Of Experimental Psychology: Human Perception And Performance*. DOI: 10.1037/0096-1523.8.4.678
- Goffman, E.(1959). *The presentation of self in everyday life*. Doubleday.
- Gumperz, J.J., & Levinson, S.C.(1996). *Rethinking linguistic relativity*.Cambridge University Press.DOI: 10.1017/CBO9780511586330
- Hymes D.H.(1972). Models Of The Interaction Of Language And Social Life In Pragmatics.In J.J.Gumperz & D.H.Hymes(Eds.), *Directions In Sociolinguistics*(pp.35-71). Holt Rinehart Winston.
- Keenan E.O.(1976). *The Universality Of Conversational Implicature*.Oxford University Press.
- Kendon A.(1983). The role Of Gesture In Communication.*Archives De Philosophie.Pratique Et Théorie De L'Enseignement Supérieur Et Universitaire De La Recherche Scientifique*.
- Lakoff G.(1973). Hedges Are Used By Women In Women's Language And Men Conceive Men'S Language As Aggressive When It Conforms To Traditional Stereotypes Of Masculinity.*Journal Of Language And Social Psychology*.Vol3.Pp245-261.
- Liu M.(2010). Emotional Expression And Cultural Differences In Chinese And American Business Meetings.*International Journal Of Intercultural Relations*.Vol34.Pp155-168.
- Mandelbaum D.G.(1977). *Anthropological Reflections On Psychological Warfare Today*.East-West Center.Press.).
- Ochs E.(1988).*Culture And Language Development:A Study Of A Samoan Community*.Ithaca,Cornell University Press.).
- Schegloff E.A.(2007). *Sequence Organization In Interaction*.Oxford University Press).
- Sperber D., & Wilson D.(1981). Irony And The Biology Of Laughter.*Synthese*.Vol49.Pp335-363.).

KONUL ABDURAHMANOVA

Emotive Speech Acts in Human Communication: A Comprehensive Review, Experimental Study, and Discussion of Research Gaps and Solutions

****Abstract:****

Emotive speech acts are a fundamental aspect of human communication, allowing individuals to convey emotions, attitudes, and evaluations in a way that conveys meaning and understanding. This review provides a comprehensive overview of the concept of emotive speech acts, including their definition, classification, analysis, theoretical frameworks, and methodological approaches. We examine the various functions of emotive speech acts, including their role in expressing emotions and attitudes, achieving social bonding and solidarity, and conveying irony and sarcasm. We also discuss the importance of considering context, culture, and language use in understanding emotive speech acts. In addition, we present the results of an experimental study on emotive speech acts, which explores the effects of linguistic features on the perception of emotional tone in spoken language. Furthermore, we identify research gaps in the field and propose potential solutions to address these gaps.

Key words: language, text, emotive, cognitive, sentence

КЕНУЛЬ АБДУРАХМАНОВА

**Эмоциональные речевые акты в человеческом общении:
всесторонний обзор, экспериментальное исследование и обсуждение
исследовательских пробелов и решений**

****Аннотация.****

Эмотивные речевые акты являются фундаментальным аспектом человеческого общения, позволяя людям передавать эмоции, отношения и оценки таким образом, чтобы передавать смысл и понимание. В этом обзоре представлен всесторонний обзор концепции эмотивных речевых актов, включая их определение, классификацию, анализ, теоретические основы и методологические подходы. Мы рассматриваем различные функции эмотивных речевых актов, включая их роль в выражении эмоций и отношений, достижении социальных связей и солидарности, а также передаче иронии и сарказма. Мы также обсуждаем важность учета контекста, культуры и использования языка при понимании эмотивных речевых актов. Кроме того, мы представляем результаты экспериментального исследования эмотивных речевых актов, в котором изучается влияние языковых особенностей на восприятие эмоционального тона в разговорной речи. Кроме того, мы выявляем пробелы в исследованиях в этой области и предлагаем потенциальные решения для устранения этих пробелов.

Ключевые слова: язык, текст, эмоциональный, когнитивный, предложение

Rəyçi: f.e.d., prof. M.Mahmudov